

Avduking av bauta over tidligere statsministerOscar Torp.*(A/S Hafslunds grunn, Gjøteborg.)*

Ordfører Juul-Olsen ga i sin tale noen glimt fra Oscar Torps oppvekst, fra det miljø som omga ham i hjemmet og på arbeidsplassen. Vi hørte at han fikk tillitsverv i arbeiderbevegelsen i meget ung alder. Da han i 1918 ble formann i Sarpsborg Arbeiderparti og medlem av Arbeiderpartiets landstyre, var han (som Juul-Olsen sa) bare 25

- 2 -

år, han hadde så vidt nådd det som den gang var stemmerettsalderen for norske borgere.

Det er naturlig for meg å komme litt nærmere inn på Oscar Torps politiske innsats etter at han var valgt til Arbeiderpartiets formann på landsmøtet i februar 1923. Da var han 29 år gammel og flyttet med familien til Kristiania, som hovedstaden het den gang.

Jeg skal ikke nevne alle tillitsverv og stillinger som Torp hadde gjennom de følgende 35 år, inntil han døde 1. mai 1958. Men noen av de viktigste data er det nødvendig å minne om, for å gi et inntrykk av hvor omfattende og

hvor allsidig Torps politiske virksomhet var.

Han var formann i Arbeiderpartiet til 1945 - i hele 22 år.

I 1934 ble han valgt til ordfører i Oslo. I årene fra 1935 til 1948 var han statsråd og sjef for ikke mindre enn fire forskjellige og betydningsfulle departementer:

Forsvarsdepartementet, Sosialdepartementet, Finansdepartementet og Forsynings- og gjenreisningsdepartementet.

I årene 1948 til 1951 var han Arbeiderpartiets parlamentariske leder i Stortinget.

Fra november 1951 til januar 1955 var Oscar Torp statsminister og deretter til sin død, for 18 år siden, stortingspresident.

Hva var det som gjorde at Torp, fra han var ganske ung, ble betrodd så mange viktige oppgaver? Det var sikkert en rekke årsaker til det. Men jeg tror Martin Tranmæl pekte på noe vesentlig i denne sammenheng da han ved en sørgehøytidelighet i Oslo Arbeidersamfunn etter Torps bortgang blant annet sa: - Det er et lite ord som sier så mye, det er "tillit".

Torp fikk tidlig ord på seg for å ha en fast karakter, han var pålitelig og ærlig. Ofte viste han personlig mot og snarrådighet. Han hadde dessuten et godt humør. De fleste som lærte ham å kjenne følte instinktivt at han var ekte tvers igjennom. Det var ikke noe tilgjort

ved ham. Det som skapte tilliten til Torp var ikke minst hans dype og varme menneskelighet. Han vant lett venner, også blant politiske motstandere.

Torp fikk tillit fordi han møtte andre med tillit. Han sa en gang i et avisintervju at han sjelden var blitt skuffet når han uten reservasjon viste andre mennesker åpen tillit.

Men gode personlige egenskaper er i seg selv ikke nok til å gjøre en mann til en av de største politiske lederskikkelser i norsk arbeiderbevegelses historie. For Torp var det av avgjørende betydning at han alltid trodde på og brant for arbeiderbevegelsens idealer om solidaritet, likhet og frihet for menneskene. Han hadde også betydelige administrative og organisatoriske evner. Dette var noe

som det var et veldig behov for da arbeiderbevegelsen i Norge etter landsmøtene i 1923 var delt i tre partier. I Østfold var det sosialdemokratiske parti det sterkeste. Blant annet i Bergen og Trondheim stod det nystartede Norges Kommunistiske Parti sterkest. Dette førte blant annet til at de tradisjonsrike gamle arbeideravisene "Ny Tid" i Trondheim og "Arbeidet" i Bergen ble overtatt av de lokale kommunistpartier. Oslo ble Det norske Arbeiderpartis sterkeste bastion. Der hadde jo også den nyvalgte partiformannen to meget dyktige og sterke støttespillere: Martin Tranmæl og Einar Gerhardsen.

Årene etter 1923 ble en hektisk tid for Torp.

Det var kamp på flere fronter samtidig. Men Arbeiderpartiet kunne knapt ha funnet en dyktigere formann til å lede den innbitte striden om organisasjonene og medlemmene. Hans evner som forhandler og organisator kom nå til sin fulle rett. Han viste på samme tid stor smidighet og fasthet.

Torp ble snart klar over at det var helt nødvendig å forsøke å samle arbeiderbevegelsen i ett parti, og han gikk tidlig inn for å løse denne store oppgaven. Han hadde store forutsetninger for det. For Torp var en praktisk politiker. Han var ikke som så mange andre av arbeiderbevegelsens ledende menn på den tiden sterkt opptatt av teoretiske og ideologiske spørsmål.

Torp hadde mange personlige venner både i det sosialdemokratiske parti og i kommunistpartiet. Parti-stridighetene i begynnelsen av 1920-årene var derfor på mange måter en vond tid for Torp. Men ingen gledet seg mer enn han etter hvert som de ledende folk i de tre sosialistiske partiene igjen samlet seg i ett parti, som i stigende grad gikk inn for en positiv reformpolitikk. Ved valget i 1933 ga denne politikken Arbeiderpartiet en solid og bred oppslutning blant de norske velgerne, og partiet fikk regjeringsmakten i mars 1935 - og en ny valgseier i 1936.

Tidligere enn de fleste forsto Torp hvilken fare nazismens seier i Tyskland betydde for freden og de

europæiske demokratier. Han gikk aktivt inn for en omlegging av Arbeiderpartiets tradisjonelle antimilitære politikk. Dette kom til uttrykk allerede da han første gang fungerte som forsvarsminister i Norge under Fredrik Monsens langvarige sykepermisjon i 1935-36.

I tiden etter krigen ble Torp ved siden av Halvard Lange en av de sterkeste talsmenn for at Norge skulle sikre sitt forsvar i forbund med andre stater - som medlem av NATO i 1949.

Det vil føre for langt her å gå nærmere inn på Torps store innsats som statsråd før, under og etter krigen. Han ble stadig plassert i departementer hvor vanskelighetene tårnet seg opp og hvor det var behov for en særlig sterk og dyktig politiker. Han sparte seg

aldri, og han var alltid en populær sjef i de departementene han ledet. Også oppgaven som gruppeformann i Stortinget mestret han på en utmerket måte. Det var derfor naturlig at da Einar Gerhardsen ba om avløsning som statsminister i 1951, var det Torp han henvendte seg til som sin etterfølger.

Det var i den kalde krigens tid. Tjenestetiden i forsvaret måtte utvides, og forsvarsbevilgningene måtte økes. Det var ikke nettopp populære saker å legge fram for Stortinget og folket. Også proposisjonen om Prisloven skapte stor strid. Men stortingsvalget i 1953 ga Arbeiderpartiet ny stemmeframgang fra 45,7 prosent i 1949 til 46,7 prosent i 1953 og på ny rent flertall i Stortinget.

Torp skjøttet sitt verv som stortingspresident samvittighetsfullt og med verdighet. Men det ble etter hvert klart at han ikke var så frisk som før. Likevel tok han på seg å holde fire 1. mai-foredrag i 1958. Men dagen før 1. mai følte han seg meget syk. Han dro likevel ned i Stortinget og fikk ordnet det slik at handelsminister Arne Skaug skulle tale i stedet for ham i Stavanger. Skaug brukte Torps manuskript i sin 1. mai-tale. Det sluttet slik:

"Menneskehetens skjebne avhenger av den demokratiske arbeiderbevegelses innsats i dag. Likesom våren skaper nytt liv i naturen, slik skal en gang våre ideer seire og skape en verden i frihet, trygghet og fred".

Torps siste, manende appell er like aktuell i dag som for 18 år siden. Hans innsats for norsk arbeider-

bevegelse, for Norge og den internasjonale arbeiderbevegelse fortjener i sannhet og minnes - ikke minst på en dag som 1. mai. Oscar Torp har reist seg ruvende minnesmerker i Norges og norsk arbeiderbevegelses historie. Oscar Torp fortjener også en bauta på sitt fødested. Med disse ord vil jeg foreta avdukingen av bautaen over Oscar Torp.